

STRATEJİK DÜŞÜNCE ENSTİTÜSÜ (SDE)

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNDE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ VE YARGI KONFERANSI

SONUÇ BİLDİRİSİ

Türkiye'nin 200 yıllık çağdaşlaşma, uygar dünya ile bütünleşme çabaları ve demokratik birikimi, acil ve kapsamlı bir reformu zorunlu kılmaktadır. Bu reformun en önemli parçası ve ön koşulu ise yargı reformudur. Yargının geçen yüzyıla ait sistem, anlayış ve uygulamalarının 21. yüzyılda da korunmaya çalışılması anakronik bir durum arzettiği gibi, reform iradesinin önünde de engel oluşturmaktadır. Oysa bir yandan ülkemizin toplumsal, ekonomik ve siyasal dinamiklerinin ortaya çıkardığı demokratikleşme talepleri, diğer yandan yargıya ilişkin evrensel hukukun gerekleri, artık hiç bir meşruiyet temeli bulunmayan bu engellerin aşılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu süreçte ülkemizde hukukun üstünlüğü ilkesini tüm kurum ve kuralları ile oluşturma vizyonundan hareket eden Stratejik Düşünce Enstitüsü 25-26 Şubat 2010 tarihlerinde, Türkiye'nin önde gelen hukuk ve siyaset bilimi akademisyenlerini ve yargı alanında görev alan hakim, savcı ve avukatları biraraya getirerek bir bütün olarak yargı sistemi ile üst kurumları ele alan bir konferans düzenlemiştir.

Konferansta, Türkiye'nin son on yıldır hedeflediği reformların hayata geçirilmesinin önünde önemli bir engelin yargı reformunun gerçekleştirilememesi olduğu belirlenmiş ve sözkonusu reformların kesintiye uğramaksızın gerçekleştirilebilmesi için yargı alanındaki düzenlemelere öncelik verilmesinin bir gereklilik olduğu vurgulanmıştır.

Örgütlenme, zihniyet ve işleyiş bakımından Türkiye'de yargı sisteminin sorunlarının geniş bir çerçevede ele alındığı bu konferansta, üst yargı organlarında görev yapan yargıçların önemli bir çoğunluğunun birey-devlet ilişkilerinde ve siyasi niteliği ağır basan konularda sahip oldukları ideolojik ve statükocu bakış açıları örneklerle ortaya konmuş, buna dayalı olarak insan hakları ve demokrasi ilkelerinin hayata geçirilmesi bakımından engelleyici bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Durumun bu noktaya gelmesinde yargı kurumunun toplumdan uzak ve içe kapalı yapısının etkisi değerlendirilmiş, bu yapının tesadüfi olmayıp, darbe ürünü olan yasal ve fiili yapılanmaların kalıcılığını sağlamaya yönelik bilinçli bir tercih sonucu olduğu belirlenmiştir.

Demokratik meşruiyet ilkesine aykırı bir şekilde teşkil edilmiş olan üst yargı mercilerinin, kendilerine Anayasada tanınmış olan yetkilerini aşarak adeta politik aktörler olarak hareket ettikleri, yasama, yürütme ve özellikle yargıya kabul edilemez müdahalelerde buldukları örneklerle ortaya konulmuştur. Mahkemelerin, gerekçesiz ve temelsiz, hukukun evrensel ilkeleri ile bağdaşmayan, hatta kendilerinin önceki içtihadına ve uygulamalarına ters düşen nitelikte kararlar vermesinin hukuki güvenlik ilkesini zedelediği sonucuna ulaşılmış, bu sonucun Avrupa Birliği ilerleme raporlarına da yansdığı tespitinde bulunulmuştur.

Günümüzde ülkemizde ortaya çıkan siyasi krizlerin önemli bir nedeninin yargının, toplumun demokratik tercih ve taleplerini tehdit olarak algılayan, hukuka olduğu kadar toplumsal barışa da zarar veren bu aşırı müdahaleleri olduğu ortaya konmuş; yerleşik ayrıcalık ve alışkanlıkların devam ettirilmesi kaygısının ürünü olan bu müdahalelerin esasen devleti, Cumhuriyeti veya adaleti korumadığı, aksine zarar verdiği ifade edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında, Stratejik Düşünce Enstitüsü aşağıdaki görüş ve tavsiyeleri hükümet, siyasi partiler, yargı kurumları, sivil toplum örgütleri ve kamuoyunun dikkatine sunmaya karar vermiştir.

1. SDE, yapısal olarak demokratikleştirilmiş, her türlü siyasi-ideolojik etkiden arındırılmış, özgürlükleri genişleten ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir yargı sistemi kuruluncaya kadar yargı reformu çabalarına destek verecektir.
2. Bu çabaların hedefine ulaşabilmesi için üst yargı kurumlarının oluşumlarını ve işlevlerini düzenleyen hukuk kuralları yeniden düzenlenmeli, anayasal kurum niteliğindeki yargı kurumlarında gerekli değişikliklerin yapılabilmesi için bir an önce anayasa değişikliğine gidilmelidir.
3. Çağdaş demokratik standartları yansıtacak ve TBMM'nin yürüteceği Anayasa değişiklikleri hem hukukî hem de siyasi bakımdan meşrudur. Bu değişikliklerin Anayasa Mahkemesi tarafından engellenme çabalarının, mevcut Anayasa nezdinde hiç bir hukuki geçerliliği ve meşruiyeti bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin veya diğer üst yargı kurumlarının, Anayasanın açık hükümlerine uymamak gibi bir yetkileri de yoktur. Anayasa Mahkemesinin yetki aşımı yaparak aldığı kararlar TBMM tarafından yok hükmünde sayılmalıdır.
4. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek anayasa değişikliğinde, Anayasa Mahkemesi, diğer demokratik ülkelerdeki örnekler dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir. Anayasa Mahkemesi, yasaların Anayasaya uygunluğunun denetimi ve siyasi partilerin kapatılması gibi hayati siyasi işlevler üstlenmesi nedeniyle, demokratik meşruiyet ilkesine uygun olarak TBMM ve Cumhurbaşkanı tarafından seçilmelidir.
5. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, siyasi bir müdahale aracı olmaktan çıkarılıp, demokratik ülkelerdeki örnekler uygun olarak, hakimler ve savcılar için bir güvence haline getirilmelidir. Kurul üyelerinin bir kısmını TBMM seçmeli, bir kısmı tüm hâkimler ve savcılar katılacağı bir seçimle belirlenmeli, bir kısmı da avukatlar tarafından belirlenmelidir. Türkiye'de demokratik ülkelerdeki örnekler uygun bir sistemin benimsenmesi, yargıya ilişkin tartışmaları sona erdirecek, yargı bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlayacaktır.

6. Hukuk sistemimizde genel bir idari usul kanununun bulunmaması nedeniyle Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun idari işlemlerinin usul kurallarına bağlanması yargı mensuplarının güvenceleri bakımından önem taşımaktadır. Adalet müfettişlerinin yetkilerinin kurula aktarılması durumunda, soruşturma yapan ve karar veren mercilerin farklılaştırılması bir ilke olarak benimsenmelidir.
7. Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek mahkemelerin, bireylerin hak arama özgürlüğü bakımından bir güvence olarak yeniden yapılandırılması ve içtihat mahkemelerine dönüştürülmesi zorunludur. Üyelerin seçiminde liyakat ilkesi temelinde objektif kriterler belirlenmelidir. Bu mahkemelerin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davaların bir istisnaya indirgenmesi, verdikleri kararlarla ilk derece mahkemelerinin hukuksal takdir haklarına müdahale etmemesinin sağlanması gerekmektedir.
8. Anayasa Mahkemesi de dahil, tüm üst yargı organlarında üyelerin görev süreleri belirli bir süre ile sınırlandırılmalıdır.
9. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, kendisini siyasal bir mücadele aracına dönüştüren siyasi parti kapatma davası açma yetkisinden arındırılmalıdır.
10. Askeri yargının görev alanının daraltılması da zorunludur. Askeri Yargıtay ve AYİM kaldırılmalıdır. Bu konuda uzmanlık gerektiren yargılamaların Danıştay ve Yargıtay'ın özel bir dairesinde görülmesi sağlanabilir.
11. Hakim ve savcıların evrensel hukuk ilkeleri ve demokratik değerler doğrultusunda eğitilmeleri, yabancı dil bilgilerinin evrensel literatürü izleyebilecek ölçüde iyileştirilmesi ve akademik gelişmelerinin çeşitli programlarla güçlendirilmesi sağlanmalı; toplumla etkileşimlerini engelleyici politikalara son verilmelidir.
12. SDE, sivil toplum kuruluşlarını ve diğer sivil aktörleri, özgürlüklerimizi tam olarak garanti altına alan ve hukukun üstünlüğünü bütün ilke ve kurumlarıyla tesis eden bir demokratik düzenin kurulabilmesini mümkün kılacak anayasa değişikliği ve yasal reformların bu yasama döneminde acilen gerçekleştirilmesi için girişimde bulunmaya davet eder.

Yrd. Doç. Dr. Levent KORKUT
Konferans Koordinatörü

Prof. Dr. Yasin AKTAY
SDE Başkanı